

УДК 364:336.5:355.48

JEL H55

DOI 10.32782/2786-765X/2025-8-16

Романів С.В.

здобувач третього рівня вищої освіти,
Приватний заклад вищої освіти «Київський міжнародний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5450-5308>

Петренко І.М.

кандидат економічних наук,
заступник директора,
КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5335-3508>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті висвітлюються особливості формування та використання фінансових ресурсів у закладах соціального захисту населення в умовах війни, які є однією з ключових складових стійкості соціальної інфраструктури держави. Воєнні дії створюють значні виклики для соціального сектору, що проявляється у зростанні потреб населення, обмеженні ресурсів та порушенні традиційних механізмів фінансування. Досліджено основні джерела фінансування закладів соціального захисту, зокрема, державний та місцевий бюджети, благодійну та міжнародну фінансову допомогу. Визначено ключові проблеми, такі як нерівномірний розподіл ресурсів між регіонами, недостатнє фінансування з державного бюджету та потреба у терміновій адаптації бюджетного планування до умов воєнного стану. Особлива увага приділяється аналізу ролі міжнародної допомоги, її структури та впливу на стабільність системи соціального захисту. У статті також розглядаються практичні аспекти використання фінансових ресурсів, зокрема, механізми розподілу коштів, пріоритети фінансування під час війни та виклики, пов'язані з підвищенням ефективності витрат. Досліджено вплив законодавчих змін та інституційних реформ на фінансову спроможність закладів соціального захисту в умовах динамічного середовища воєнного часу. На основі проведеного аналізу запропоновано рекомендації для покращення фінансового управління у сфері соціального захисту. Зокрема, це включає вдосконалення системи розподілу ресурсів, запровадження гнучких фінансових стратегій, підвищення прозорості використання коштів та залучення додаткових джерел фінансування. Запропоновані заходи спрямовані на забезпечення стійкості та ефективності системи соціального захисту населення в умовах війни.

Ключові слова: фінансові ресурси, соціальний захист населення, війна, бюджетне фінансування, міжнародна допомога, ефективність, управління фінансами.

Постановка проблеми. В умовах сучасних викликів, спричинених війною, заклади соціального захисту населення виконують надзвичайно важливу функцію підтримки найбільш вразливих верств населення: внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, ветеранів війни, а також громадян, які втратили роботу, житло чи інші засоби існування. У таких обставинах забезпечення стабільного та ефективного фінансування цих закладів є ключовим фактором для досягнення соціальної стабільності та збереження гідного рівня життя населення.

Формування фінансових ресурсів для закладів соціального захисту має низку особливостей, які обумовлені специфікою їх діяльності, залежністю від бюджетних надходжень, впливом зовнішніх факторів, зокрема війни, та необхідністю забезпечення відповідності наданих послуг соціальним стандартам. Водночас використання цих ресурсів

стикається із проблемами недостатнього фінансування, зростанням запитів на соціальну допомогу, нерівномірним розподілом ресурсів та корупційними ризиками.

Особливої актуальності набувають питання пошуку додаткових джерел фінансування, таких як міжнародна гуманітарна допомога, державно-приватне партнерство, благодійність та розвиток власних ініціатив закладів соціального захисту. Важливим залишається забезпечення прозорості та ефективності використання фінансових ресурсів, запобігання їх нецільовому використанню та мінімізації витрат.

У зв'язку з цим дослідження механізмів формування та використання фінансових ресурсів у закладах соціального захисту населення, розробка практичних рекомендацій для їх оптимізації та підвищення ефективності є надзвичайно важливим як з наукової, так і з практичної точки зору. Це дозволить

не лише забезпечити сталу роботу закладів у кризових умовах, але й сприяти соціальній згуртованості та підтримці найуразливіших верств населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та використання фінансових ресурсів у закладах соціального захисту населення є предметом активного вивчення як у вітчизняній, так і в міжнародній науковій спільноті. Сучасні дослідження зосереджуються на вивченні ефективності управління фінансовими ресурсами, їх впливу на соціальну стабільність, а також адаптації системи соціального захисту до умов кризових ситуацій, таких як війна.

Значний внесок у розробку теоретичних основ фінансування соціального захисту зробили такі вчені, як Й.Г. Бескид, В.В. Мартиненко та О.В. Петренко, які досліджували бюджетні механізми забезпечення соціальних закладів. Їх роботи наголошують на важливості стратегічного планування видатків та оптимізації бюджетного фінансування в умовах обмежених ресурсів. Зокрема, дослідження Мартиненка В.В. (2021) звертає увагу на необхідність перегляду пріоритетів фінансування в умовах надзвичайних ситуацій [5, с. 12–22].

Було досліджено, що на міжнародному рівні важливі напрацювання здійснили дослідники, такі як Річард Баррон (Richard Barron) та Г.О. Оссовська. Р. Баррон (2020) аналізує роль міжнародної допомоги у підтримці закладів соціального захисту в умовах гуманітарних криз, наголошуючи на значенні прозорості та підзвітності у використанні ресурсів [7, с. 123–135]. Г.О. Оссовська (2021) акцентує увагу на механізмах державно-приватного партнерства як джерела додаткового фінансування, зокрема для забезпечення довготривалих соціальних програм [8, с. 67–74].

Окрему увагу привертають дослідження, присвячені викликам фінансування соціального захисту в умовах війни. Наприклад, аналітичні звіти Світового банку (World Bank, 2022) та ООН (United Nations, 2022) [9, 10] підкреслюють важливість розробки гнучких фінансових моделей, здатних адаптуватися до швидко змінюваних умов. Дослідники ЮНІСЕФ (UNICEF, 2023) [11] наголошують на критичній ролі міжнародних грантів у забезпеченні базових потреб внутрішньо переміщених осіб та інших уразливих категорій.

Наукові праці Савчук Н.В. та Кузьміна О.С. (2022) акцентують на проблемах недостатньої прозорості в управлінні фінансовими ресурсами в українських закладах соціального

захисту. Вони пропонують механізми моніторингу та аудиту, що дозволяють мінімізувати корупційні ризики та підвищити ефективність використання коштів [12, с. 44–52].

Таким чином, сучасні дослідження висвітлюють широкий спектр питань, пов'язаних із фінансуванням соціального захисту, однак окремі аспекти, зокрема вплив війни на зміну пріоритетів фінансування та ефективність залучення міжнародних ресурсів, залишаються недостатньо вивченими. Подальші дослідження в цій галузі можуть сприяти розробці інноваційних підходів до фінансування соціальних закладів, забезпечуючи їхню стабільну роботу навіть у найскладніших умовах.

Мета статті: дослідити особливості впливу війни на формування та використання фінансових ресурсів у закладах соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансування закладів соціального захисту населення є критично важливим для забезпечення соціальної стабільності, підтримки найбільш вразливих верств населення та реалізації соціальних прав громадян. Це фінансування має значний вплив на економіку, рівень життя населення та суспільну згуртованість.

Фінансування закладів соціального захисту гарантує доступ до основних послуг для найбільш уразливих категорій: людей похилого віку; осіб з інвалідністю; дітей-сиріт; безробітних; внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та постраждалих від надзвичайних ситуацій. Забезпечення харчування, житла, медичних і реабілітаційних послуг, що критично важливо для виживання і соціальної інтеграції цих груп [4, с. 76–83].

У періоди криз (війна, пандемії, економічні спади) заклади соціального захисту забезпечують допомогу постраждалим групам населення. Вони відіграють ключову роль у підтримці людей, які втратили роботу, житло чи засоби до існування. Фінансування таких закладів у кризовий період дозволяє забезпечити мінімальний рівень соціальної захищеності.

Соціальні виплати і послуги, які фінансуються через заклади соціального захисту, стимулюють внутрішній попит, оскільки отримані кошти спрямовуються на споживання товарів і послуг. Фінансування соціальних програм сприяє зниженню рівня бідності, що має позитивний вплив на економічне зростання. Допомога у працевлаштуванні, перепідготовка кадрів і реабілітація осіб, які можуть повернутися на ринок праці, також є важливим чинником для економіки [3, с. 45–57].

В умовах війни фінансування закладів соціального захисту є особливо важливим для: допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО); забезпечення реабілітації постраждалих; підтримки ветеранів війни та їхніх сімей; реінтеграції в суспільство осіб, які пережили травматичні події.

Фінансування закладів соціального захисту населення формується з різних джерел, кожне з яких має свою специфіку, механізми та обмеження. Основні джерела фінансування можна розділити на державні, місцеві, міжнародні, приватні та власні [1, 2].

Державний бюджет – є основним джерелом фінансування для більшості закладів соціального захисту, особливо тих, що належать до державної форми власності.

Формування державного бюджету для фінансування закладів соціального захисту населення включає кілька ключових етапів:

- оцінка потреб: збір даних про потреби населення та соціальних закладів, розрахунок необхідних видатків на соціальні виплати, утримання закладів і реалізацію програм.

- планування видатків: визначення пріоритетів соціальної політики, таких як підтримка вразливих категорій населення, фінансування закладів соціального захисту та соціальних послуг.

- розробка проекту бюджету: Міністерство фінансів на основі пропозицій Міністерства соціальної політики формує проект бюджету з урахуванням прогнозу доходів держави.

- розгляд і затвердження: проект бюджету розглядається Кабінетом Міністрів та подається до Верховної Ради, де проходить обговорення, доопрацювання та затвердження у вигляді закону.

- виконання бюджету: виділені кошти спрямовуються на соціальні виплати, утримання закладів соціального захисту, зарплати працівників та реалізацію соціальних програм.

Формування місцевого бюджету для фінансування закладів соціального захисту населення відбувається наступним чином: на початку здійснюється оцінка потреб громади, в ході якої визначають та аналізують потреби місцевого населення в соціальних послугах, утриманні закладів, виплатах і програмах підтримки. Далі відбувається планування доходів і видатків, а саме визначення обсягів надходжень до місцевого бюджету (податки, збори, трансферти з державного бюджету) і розрахунок видатків на соціальний захист. Наступним кроком є розробка проекту бюджету, де місцеві фінансові органи складають проект бюджету на основі пропозицій управлінь соціального захисту та інших

профільних установ. Після того відбувається розгляд і затвердження бюджету, де проект бюджету розглядається місцевою радою, проходить громадські обговорення та затверджується у формі рішення.

І завершальним етапом є виконання бюджету, де кошти спрямовуються на утримання закладів соціального захисту, реалізацію місцевих соціальних програм, виплату допомог і зарплат.

Міжнародна допомога для фінансування закладів соціального захисту населення надається у вигляді грантів, субсидій, гуманітарної допомоги та технічної підтримки. Основні джерела фінансування:

- Міжнародні організації: ООН, ЮНІСЕФ, Червоний Хрест, ЄС та інші підтримують соціальні заклади через фінансування програм реабілітації, допомоги вразливим групам та кризового реагування.

- Фінансові інституції: міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку надають кредити та гранти для розвитку соціальної інфраструктури.

- Уряди інших країн: Програми двосторонньої допомоги забезпечують кошти для реалізації соціальних проектів.

Міжнародна допомога спрямовується на модернізацію закладів, забезпечення базових потреб, навчання персоналу та розвиток соціальних програм у кризових умовах.

Фінансування закладів соціального захисту населення ще може відбуватися з власних доходів, що в себе включає доходи, які ці заклади отримують безпосередньо через власну господарську діяльність або спеціальні ініціативи. Основні джерела таких доходів є платні послуги, де заклади можуть надавати платні медичні, реабілітаційні, консультативні послуги для громадян, що не потребують повної соціальної підтримки. Це можуть бути платні послуги з соціальної адаптації, професійного навчання або реабілітації [6, с. 89–98].

Отже, проаналізувавши специфіку фінансування закладів соціального захисту населення, хочемо запропонувати наступні практичні рекомендації для покращення фінансування соціальних закладів:

- Забезпечення прозорості бюджетного планування: необхідно запровадити сучасні інструменти бюджетного управління, які поліпшать розробку і реалізацію фінансових планів; забезпечення відкритості даних дозволить громадськості контролювати фінансові потоки і мінімізувати ризики нецільового використання коштів.

- Розширення джерел фінансування: залучення альтернативних джерел коштів, таких як програми донорської допомоги, державно-приватні партнерства та гранти, стане важливим кроком для зменшення залежності від державного бюджету.

- Підвищення ефективності використання ресурсів: важливо впровадити системи контролю та оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів; звертати увагу на оцінку результатів роботи закладів щодо використання залучених ресурсів.

- Посилення співпраці з неурядовими організаціями: спільні програми з неурядовими організаціями можуть допомогти залучити фінансування та підвищити рівень соціальних послуг.

- Створення мотивацій для бізнесу долучатись до фінансування: необхідно запровадити пільги для компаній, що долучаються до соціальних проектів, що мотивуватиме їх до фінансової участі.

- Залучення громадськості до формування бюджету: механізми громадського бюджету можуть поліпшити розуміння потреб соціальних закладів та сприяти ширшому поверненню у середовище співфінансування.

Запропоновані нами практичні рекомендації можуть підвищити ефективність фінансування соціальних закладів та зміцнити їх спроможність відповідати на сучасні виклики.

Висновки. Таким чином, формування та використання фінансових ресурсів у закладах соціального захисту населення в умовах війни має вирішальне значення для підтримки соціальної стабільності та захисту найбільш уразливих категорій громадян. Війна суттєво змінює пріоритети фінансування, створюючи значне навантаження на державний і місцеві бюджети, а також вимагає оперативної адаптації існуючих механізмів управління фінансами. Крім того, надзвичайно важливим є забезпечення адресності та ефективності витрат, щоб максимізувати їхній вплив на вирішення нагальних соціальних проблем.

Ключовими аспектами вдосконалення фінансування є розширення джерел фінансування через активне залучення міжнародної допомоги, благодійних організацій та державно-приватних партнерств. Необхідно також впроваджувати інноваційні рішення, такі як цифровізація процесів управління ресурсами та розвиток соціального підприємництва, що сприятиме зменшенню залежності від традиційних бюджетних джерел. У кризових умовах важливим залишається підвищення прозорості фінансової діяльності, оптимізація витрат і розвиток партнерства між різними секторами суспільства. Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність роботи закладів соціального захисту та забезпечити гідний рівень соціальної підтримки для населення навіть у найскладніших умовах.

Бібліографічний список

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Бескид Й. Теоретико-методологічні аспекти фінансування соціального захисту населення. *Економіка України*. 2021. № 4. С. 45–57.
4. Глазунов С. В. Соціальний захист населення та соціальна робота в контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2016. Вип. 2. С. 76–83.
5. Мартиненко В. В. Проблеми бюджетного фінансування соціальних закладів в умовах кризи. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 12–22.
6. Петренко О. Ефективність фінансового управління у закладах соціального захисту: сучасні підходи та виклики. *Державне управління: теорія та практика*. 2022. № 3. С. 89–98.
7. Barron R. Transparency and Accountability in Social Welfare Financing during Humanitarian Crises. *Journal of Humanitarian Studies*. 2020. Vol. 8, No. 3, pp. 123–135.
8. Осовська Г. В. Державно-приватне партнерство як механізм фінансування соціальних програм. *Соціальна політика і управління*. 2021. № 6. С. 67–74.
9. World Bank. Social Protection Financing in Crisis: A Global Perspective. *World Bank Report*. 2022. URL: www.worldbank.org
10. United Nations. Financing Social Protection Systems in Conflict and Post-Conflict Settings. *United Nations Analytical Report*. 2022. URL: www.un.org
11. UNICEF. Humanitarian Assistance for Vulnerable Populations: Lessons from 2022. *UNICEF Annual Report*. 2023. URL: www.unicef.org
12. Савчук Н., Кузьмін О. Прозорість фінансового управління в соціальному секторі: проблеми та шляхи їх вирішення. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 31, № 2. С. 44–52.

References

1. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Beskyd Y. (2021). Teoretyko-metodolohichni aspekty finansuvannia sotsialnoho zakhystu naseleennia. *Ekonomika Ukrainy*. № 4. S. 45–57.
4. Hlazunov S. V. (2016). Sotsialnyi zakhyst naseleennia ta sotsialna robota v konteksti suspilno-politychnykh transformatsii v Ukraini. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. Vyp. 2. S. 76–83.
5. Martynenko V. V. (2021). Problemy biudzhethnoho finansuvannia sotsialnykh zakladiv v umovakh kryzy. *Finansy Ukrainy*. № 2. S. 12–22.
6. Petrenko O. (2022). Efektyvnist finansovoho upravlinnia u zakladakh sotsialnoho zakhystu: suchasni pidkhody ta vyklyky. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*. № 3. S. 89–98.
7. Barron R. (2020). Transparency and Accountability in Social Welfare Financing during Humanitarian Crises. *Journal of Humanitarian Studies*. Vol. 8, No. 3, pp. 123–135.
8. Ossovska H. V. (2021). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak mekhanizm finansuvannia sotsialnykh proham. *Sotsialna polityka i upravlinnia*. № 6. S. 67–74.
9. World Bank. Social Protection Financing in Crisis: A Global Perspective. *World Bank Report*. 2022. Available at: www.worldbank.org
10. United Nations. Financing Social Protection Systems in Conflict and Post-Conflict Settings. *United Nations Analytical Report*. 2022. Available at: www.un.org
11. UNICEF. Humanitarian Assistance for Vulnerable Populations: Lessons from 2022. *UNICEF Annual Report*. 2023. Available at: www.unicef.org
12. Savchuk N., Kuzmin O. (2022). Prozorist finansovoho upravlinnia v sotsialnomu sektori: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia. *Ekonomichniy analiz*. T. 31, № 2. S. 44–52.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2025

Serhii Romaniv

Postgraduate Student,

Private Institution of Higher Education “Kyiv International University”

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5450-5308>

Ihor Petrenko

Candidate of Economic Sciences,

Deputy Director,

KNDU “Research Institute of Socio-Economic Development of the City”

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5335-3508>

FEATURES OF THE FORMATION AND USE OF FINANCIAL RESOURCES IN THE SOCIAL PROTECTION INSTITUTIONS OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF WAR

The article highlights the peculiarities of the formation and use of financial resources in institutions of social protection of the population in the conditions of war, which are one of the key components of the stability of the social infrastructure of the state. Hostilities create significant challenges for the social sector, manifested in the growth of population needs, limited resources and disruption of traditional financing mechanisms. The main sources of financing of social protection institutions, in particular, state and local budgets, charitable and international financial assistance, were studied. Key problems have been identified, such as the uneven distribution of resources between regions, insufficient funding from the state budget, and the need for urgent adaptation of budget planning to the conditions of martial law. Special attention is paid to the analysis of the role of international aid, its structure and impact on the stability of the social protection system. The article also examines the practical aspects of the use of financial resources, in particular, mechanisms for the distribution of funds, wartime funding priorities, and the challenges of increasing cost effectiveness. The influence of legislative changes and institutional reforms on the financial capacity of social security institutions in the dynamic environment of wartime has been studied. Based on the analysis, recommendations are proposed for improving financial management in the field of social protection. In particular, this includes the improvement of the resource allocation system, the introduction of flexible financial strategies, increasing the transparency of the use of funds and attracting additional sources of funding. The proposed measures are aimed at ensuring the stability and efficiency of the system of social protection of the population in the conditions of war.

Keywords: financial resources, social protection of the population, war, budget financing, international aid, efficiency, financial management.